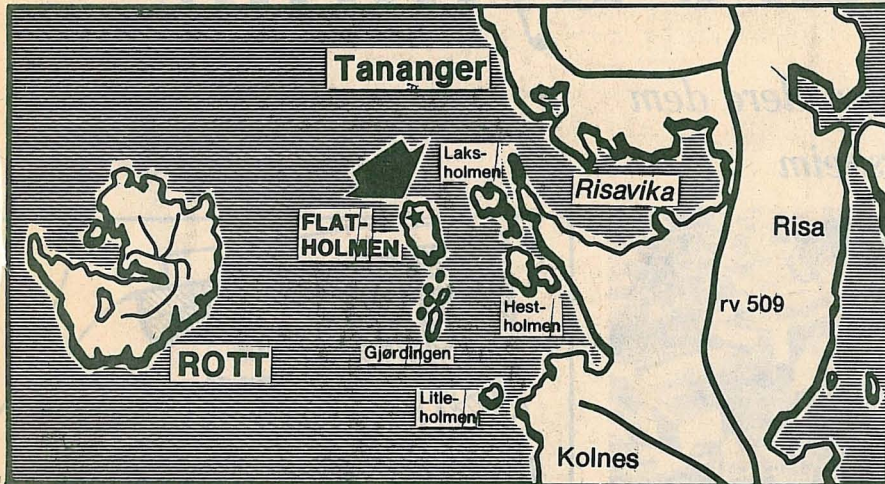

I Flatholm-jentenes

fotspor

— Stavanger Aftenblad —

Lørdag 22. januar 1983

I 1894 kullseilte fyrvokteren på Flatholmen på tur ut fra Tananger. Far og en sønn druknet mens to av døtrene så kullseilingen fra vinduet på fyret og klarte å redde den ene broren.

Dei er Bertine, den eldste av Flatholm-jentene som ble legendariske for sin redningsdåd på Tanangerfjorden.

Bertines døtre besøker fyret
på Flatholmen
90 år etter deres
mor og tante utførte sin
landskjente redningsdåd

Av Eldri Espedal Storhaug
og Jonas Friestad (foto)

Jentene på Flatholmen

Her er fortellingen om jentene på Flatholmen slik mange kjenner den gjennom Nordahl Rolfsens lesebok for folkeskolen. Fortellingen er skrevet av Anthon Bernhard Nilsen (1855-1936), mer kjent under pseudonymet Elias Kræmmer. Vår utgave er fra 1920:

Øen rott ved Stavanger er Norges sydligste fuglevær. Mellom øen og Flatholmen kommer dampskibene inn fra Jærens åpne hav.

Og dertil er det fyret på Flatholmen skal hjelpe både dem og seilskibene i den mørke natt.

Derfor må fyrvokteren bo der ute med sin familie – de ganske alene.

Det ser ikke så trist og farlig ut når det er sommervær med mild solgangsvind, som klapper strand-løkene og smågresset mellom de skurte knausene, når hvalene boltrer sig, dukker op som små svarte holmer og sender springvann høit i været fra neseborene, mens Tanangers hvitvaskede fjell ligger innfor og lyser i solen, næsten som marmor.

Å nei, det er nok anderledes i vintermørke, i storm og snekave, når havet brøler som ingen annen røst i verden – og mennesket blir så ørende lite og avmekktig.

Og slik blev været den 24de januar 1894.

Mor skulde til byen i besøk. Og

far skulde seile henne inn til Tananger, hvor kjøreveien begynner. Torvald og Ansgar, 10 og 8 år gamle, skulde få seile med, for været var ikke så verst enda; og slike små villender må jo venes til vannet.

Bertine og Ester, som var størst, skulde passe de to minste imens.

Mor var snart i land, og far og småguttene seilte utover igjen. Men nu røk det op med sydvest og harde snebyger, og i en av dem kullseilte de midt på fjorden.

Bertine og Ester så det fra vinduet i fyret. I et øieblikk var de ute av døren – fra de små. De sprang så tøflene fløi høit i luften, over myrhuull og skrenter, til naustet. De rev det op og satte nedover fjellskrånningen med hvitebåten.

Naustet ligger nokså høit oppe på fjellet, forat ikke de forferdelige havbølgene skal knuse det eller ta det. Men fyrvesenet har minært en renne fra naustet ned til sjøen, og festet ruller i rennen, så båten ruller lett både ned og op. Det var derfor ikke vanskelig for dem å få båten i vannet, men det vanskelige var å følge den i farten og jumpe i den med det samme den kom på vannet.

Og så bar det ut på de hvit-skummende havbærer. Fars hode var ennå oppe; de så tydelig det lange håret hans flagre. Så blev han borte. Men nu var de der snart. Der kom han op igjen; og

de hørte ham rope: «Herre Jesus, frels min sjel!» Og så blev han borte.

Der lå noe på vannet. Det var en av guttene. Tversover en av båt-tiljene lå han, uten tegn til liv. Rokket slo nu over båten, men de fikk ham op i hvitebåten så fort og lett som det var en fjær.

Så rodde de rundt og ropte og stirret; rodde og rodde, rundt og rundt. Far måtte komme op igjen!

Nei; han hadde lagt Ansgar, den minste, til rette over tiljen; Torvald var sunket imens. Og så var han selv sunket, som de så – det blev ikke anderledes.

Ja – så vilde Bertine de skulde baske på – over til Tananger efter hjelp.

«Men de små da», sa Ester; «de går i sjøen der ute imens, om de ikke alt er gått; bare hjem så fort vi kan.»

For når de voksne gikk til naustet, ruslet alltid småene efter.

«Blodet dryppet av Bertines fingrer da de kom under holmen, og bølgene hevet dem høit op og senket dem dypt ned, langs fjellet. Men de kom i land – som ved et under – og hivde den vass-tunge, livløse gutten op på land som en ulldott.

Men helt fremme i døren til naustet stod de to små og ventet, hånd i hånd. Bølgene slikket like op til føttene deres.

Da var klokken bortimot 3. Mor satt ennå inne i det lille lune Tananger og drakk kaffe hos en veninde – og hadde ingen tanke om at far og Torvald alt var døde, og at de stakkars barna, gikk alene der ute, og hadde det så stritt og strengt.

Å få båten op kunde de ikke tenke på. Nu var det bare å prøve å få liv i lille Ansgar. De bar ham op i huset og strevde med å få åndedrettet i gang.

Heldigvis hadde en enda mindre, lille Ignatius, nylig ligget i et brønnhull. Han var også uten liv, så det ut til da de trakk ham op, og de hadde sett på at faren arbeidet liv i ham igjen; så de hadde lært litt.

Men alt det de strevde, så vilde det ikke lykkes.

Da de hadde mast en hel time, sa Bertine at det var best de bar ham inn i beste-stuen, så han kunde ligge lik der.

«Nei», sa Ester, «bare la oss prøve igjen; vi må ikke gi oss». Hun slo op i almanakken; der stod det at en kunde håpe i timevis.

Og livet kom igjen; det våknet ganske svakt! Så drev de på med å varme ham; fyrte under, så tepene blev brunsvidd og gutten blev vablet. Så gav de ham varm melk – og fikk ham endelig til å kaste op. Seieren var vunnet!

Imidlertid hadde de også tendt fyret, for det var alt blitt mørkt.

– Denne steinen malte far min i 1897, rett før han dro til sjøs. Det kan tyde på at familien bodde her noen år etter ulykken, mener John Monrad Olsen. Det var farfaren som omkom i 1894.

Og så stelte de, eier satt og våkte både over fyret og over gutten og de minste, mens natten ruget, stormen hylte, og havet brølte.

Du sjømann, som stolte på fyret, og seilte inn i den mørke natt, så du de tårer som tindret gjennom glasset? Så du de store, triste øinene bak det, og de dirrende barnehender som stelte det?

Først klokken fire om morgenen var de kommet så vidt til ro

at de begge satte i å gråte. Men straks tvang de sig og gav hinanden hånd på at det måtte ikke skje.

Og så kom endelig morgenen. Ansgar var så opsvulmet at de måtte sprette op klærne. Og den lille fem-års Ignatius forstod ikke hvad det var å være farløs. Han bare lå i sengen sin og spekulererte på hvad Ansgar hadde oplevd. «Under i sjøen» det måtte

være noe annet det, enn «under i et lite myrhuull».

Og så bryter han endelig ut, i dypeste alvor: «Ansgar!» – «Ja» – «Såg du mange hvaler?» – «Ikkje ein», svarte Ansgar like troverdig.

Men pikene kunde ikke le av de uskyldige små; dertil var de altfor forpinte.

Først langt på dagen kom det endelig folk fra Risa utover sjøen for å se efter hummerteinene. Og

endelig, endelig fikk jentene dem til å forstå at det var noe galt på fyret, så de kom dit bort.

Tenk, å få snakke med voksne, lette sitt hjerte, gråte ut, og sende sorgens bud innover til mor.

Det tunge døgn var overstridd.

Men hele landet rundt leste de og talte de om de kjekke småjentene på fyret. Og både Gud og snilde mennesker var gode mot dem på mange måter.